

оплати послуг сурогатної матері та багато інших [4, с. 102–103]. У законодавстві також абсолютно не обумовлена ситуація розлучення або смерті біологічних батьків до народження дитини сурогатною матір'ю.

Зазначені питання не регламентуються Сімейним кодексом України, і далеко не завжди для їх вирішення можна застосувати положення Цивільного кодексу України про послуги чи включити в якості умови в договір про надання послуг сурогатного материнства.

Таким чином, можна констатувати недостатність, фрагментарність вітчизняного механізму регулювання інституту сурогатного материнства, необхідність прийняття окремого законодавчого акта, який би регламентував різні медичні, морально-етичні та правові питання координації учасників програми сурогатного материнства.

Бібліографічні посилання

1. Верес І.Я. Проблеми правового регулювання сурогатного материнства / І.Я. Верес // Адвокат. – 2013. – № 3. – С. 27–31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2013_3_6

2. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

3. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України № 787 від 09.09.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>

4. Оніщенко О.В. Сурогатне материнство в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект / О.В. Оніщенко, П.Ю. Козіна // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 3. – С. 102–108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_3_20.

Валєєв Р.Г.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри

цивільного права та процесу ДДУВС;

Сущенко Д.,

(УСБУ в Дніпропетровській області)

ОСНОВИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІД ПОСЯГАНЬ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ТА ПРАКТИКА ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Євроінтеграційні прагнення України вимагають належного захисту інтелектуальної власності. Це обумовлено як необхідністю гармонізації нормативної бази, так і економічною доцільністю, оскільки суспільства, що не забезпечують захист інтелектуальної власності в умовах інформаційної цивілізації, приречені на другорядні ролі в глобальній економіці. При цьому всесві-

тня комп'ютерна мережа постає впливовим чинником економіки та водночас створює безліч можливостей для порушення прав інтелектуальної власності. Усвідомлення цих фактів у сучасній Україні зумовило низку наукових досліджень проблем захисту в мережі Інтернет інтелектуальної власності, виконаних в останні часи Г.О. Андрощуком, А.П. Гаврилішиним, О.О. Ковальчуком, Т. Кудрицькою, Доріс Лонг, Г. Нагорняк, Г.З. Огнев'юком, М. Потоцьким, О.О. Скрильником, В. Ресенчуком та іншими фахівцями. Спираючись на висновки цих дослідників, ми вважаємо за необхідне узагальнити окремі теоретичні та практичні проблеми боротьби з посяганнями на об'єкти інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет заснований на низці правових актів, серед яких важливе місце займають Конституція України, Цивільний Кодекс, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», Закони України «Про інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про телекомунікації», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг», наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» від 25.11.2002 № 327/225.

Об'єктами інтелектуальної власності в Інтернеті постають об'єкти авторського права (наукові, літературні праці, твори мистецтва, телевізійні передачі, програми мовлення телеканалів, комп'ютерні програми та бази даних тощо) та об'єкти промислової власності (знаки для товарів і послуг (торгові марки) та фірмові (комерційні) найменування).

Об'єктивна сторона посягань на них полягає в незаконному відтворенні, використанні, копіюванні, тиражуванні, розповсюдженні зазначених об'єктів за допомогою створення власної веб-сторінки, здійснення різних операцій на веб-сторінках третіх осіб, за допомогою надання доступу до об'єкта чужої власності на своєму комп'ютері, а також шляхом незаконного доступу до об'єктів чужої інтелектуальної власності на комп'ютерах (серверах) третіх осіб. При цьому *кожен* окремий факт протиправного використання *кожного* об'єкта авторського права або суміжних прав становить самостійне порушення та може бути підставою для застосування відповідальності у вигляді стягнення компенсації в розмірі, не менше 10 мінімальних заробітних плат *кожному* суб'єкту авторського права [див. 1].

Проблема визначення *суб'єкта* відповідальності поки не має однозначного тлумачення ні в законодавстві, ні в правоохоронній практиці. Зарубіжний досвід окремих країн свідчить, що до відповідальності можуть залучатися не тільки суб'єкти умисних маніпуляцій з об'єктами чужої інтелектуальної

власності, а й усі юридичні та фізичні особи, чії веб-сторінки, комп'ютери та інше обладнання використовуються для незаконних операцій з об'єктами інтелектуальної власності, якщо ці особи знали або повинні були знати про протиправність своїх діянь (дій або бездіяльності).

Разом з тим зарубіжна та міжнародна практика захисту інтелектуальної власності при деякому розходженні так званих «горизонтального і альтернативного» підходів все ж знімає відповідальність з провайдерів і навіть власників сайтів у разі оперативного реагування на вимоги правовласників [2]. Цьому сприяють широке включення в договори про надання провайдерських послуг персональної відповідальності користувачів за неправомірні операції з об'єктами чужої інтелектуальної власності, як і запропоновано у «Рекомендаціях щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права та суміжних прав через мережу Інтернет» [3].

Державна служба інтелектуальної власності України, крім того, рекомендує під час укладання цивільно-правового договору Інтернет-провайдерів з користувачами мережі Інтернет таку обов'язкову умову як згода користувачів на укладання договорів із ОКУ (організаціями колективного управління) майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав [3].

Характеризуючи практичні проблеми документування посягань на об'єкти інтелектуальної власності у всесвітній мережі, необхідно зазначити складність доказування, пов'язану в першу чергу з екстериторіальністю веб-сайтів, високим ступенем анонімності користувачів, легкістю знищення доказів і легкістю відновлення протиправної діяльності.

Першою трудностю є взагалі визначення належного відповідача. Експерти пропонують при цьому керуватися правовою позицією Пленуму Верховного Суду України у справах про захист честі та гідності [4], відповідно до якої, якщо автор поширеної інформації невідомий, а доступ до сайту вільний, належним відповідачем буде власник сайту. Як зазначають фахівці [2], в Україні мають місце застосування судами за аналогією цієї правової позиції до спорів про захист інтелектуальної власності.

Проблематичною до теперішнього часу залишається сама процедура виявлення реальних власників сайтів, що порушують права інтелектуальної власності. виправити ситуацію покликаний законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет» від 23.10.2015 № 3353 [5]. Цей законопроект був внесений Кабінетом Міністрів і в даний час знаходиться на розгляді парламентських комітетів. Він передбачає ряд нововведень, зокрема, адміністративні штрафи за порушення правил розміщення на своєму сайті інформації, що ідентифікує власника сайту або постачальника послуг хостингу. Проект пропонує встановити штрафи для власників сайту або постачальників послуг хостингу за невиконання вимог з видалення або запобігання доступу до інформації, що порушує авторське право або суміжні права, а також за нена-

дання інформації, що ідентифікує власника сайту або користувача, який отримує послуги хостингу для розміщення та надання доступу до інформації, що порушує авторське право чи суміжні права [5].

Крім того, формування доказової бази вкрай утруднено тим, що до моменту судового розгляду порушник легко може видалити зі своєї сторінки об'єкт, що викликав суперечку (а потім знову поновити його). До теперішнього часу українські нотаріуси не мають повноважень засвідчувати в мережі Інтернет факти, що мають юридичне значення. Однак вищевказаним законопроектом пропонується включення до Закону України «Про нотаріат» спеціальної глави «Забезпечення доказів в Інтернеті». За зверненням зацікавлених осіб нотаріус буде мати право забезпечувати докази в Інтернеті шляхом складання протоколу, що відображає найменування і зміст веб-сторінок (з можливістю їх технічної фіксації в якості додатків до протоколу).

У цілому вивчення вітчизняної судової практики свідчить про більш ефективний захист об'єктів промислової власності, зокрема торгових марок і комерційних найменувань. Вони стають об'єктами так званого «кіберсквотингу», який проявляється у створенні зловмисниками сайту, найменування якого асоціюється у користувачів з конкретною компанією або її продукцією. Такий сайт може як активно використовуватися, наприклад, для продажу контрафактної продукції або для розсилки «комерційних пропозицій» [6], так і перебувати в небутті, просто не даючи можливості власникові торгової марки створити сайт з аналогічним ім'ям. У таких випадках суд зобов'язує хостингову компанію здійснити переделегування доменного імені [див. 6]. При цьому доменне ім'я визначається у вітчизняному законодавстві як ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті [7].

Водночас у справах за позовами власників знаку для товарів і послуг до власників інтернет-платформ, де незаконно розміщуються доменні імена з використанням торговельних марок, суди відмовляють у задоволенні вимог, аргументуючи тим, що у таких випадках слід звертатися саме до осіб, які реєструють у мережі Інтернет доменні імена [8].

Під час розгляду подібних суперечок обов'язково призначається експертиза, яка встановлює схожість комерційного найменування позивача (або торгової марки) з найменуванням сайту відповідача. Як зазначають юристи, експертиза заявки, що проводиться Державною службою інтелектуальної власності з метою перевірки відповідності знака вимогам законодавства, не гарантує підприємцям того, що в суді не буде доведено зворотне.

При цьому на практиці позивачеві легше оскаржити посягання на фірмове (комерційне) найменування, оскільки торгова марка дійсна тільки з моменту реєстрації на території України (принаймні, з моменту подачі відповідної заявки). Оскільки це тривалий процес, до того часу зловмисники можуть створити сайт, який асоціюється у споживачів із цією торговою маркою, що ускладнить доведення використання ними чужої інтелектуальної власності.

Висновки. Можна констатувати, що об'єктами інтелектуальної власності

сті в Інтернеті постають об'єкти промислової власності, авторського права і суміжних прав; об'єктивна сторона посягань на них полягає в незаконному відтворенні, використанні, копіюванні, тиражуванні, розповсюдженні зазначених об'єктів; проблема визначення суб'єкта відповідальності поки не має однозначного тлумачення.

Складність доказування відповідних порушень у всьому світі пов'язана з екстериторіальністю веб-сайтів, високим ступенем анонімності користувачів, легкістю знищення доказів і легкістю відновлення протиправної діяльності.

В Україні судова практика у питанні визначення належного відповідача у спорах про порушення прав інтелектуальної власності іноді керується правовою позицією Пленуму Верховного Суду України щодо спорів про захист честі та гідності.

Покращити стан захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет покликаний законопроект Уряду від 23.10.2015 № 3353, який передбачає штрафи за порушення правил розміщення на своєму сайті інформації, що ідентифікує власника сайту або постачальника послуг хостингу, та пропонує уповноважити нотаріусів забезпечувати докази в Інтернеті.

Схвалення цього законопроекту дозволить покращити захист інтелектуальної власності, оскільки поки що вітчизняна судова практика свідчить про більш-менш ефективний захист у мережі Інтернет лише об'єктів промислової власності.

Бібліографічні посилання

1. Рішення Господарського суду м. Києва від 18.02.2016 у справі № 910/32294/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56059029>
2. Кудрицкая Т. Интеллектуальная собственность и Интернет: трудности взаимодействия / Т. Кудрицкая, Ю. Чижова // Юрист&закон. – 2012. – № 09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vkr.ua/ru/publications/articles/intellectual_property_and_the_internet_the_challenges_of_coexistence/
3. Рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права та суміжних прав через мережу Інтернет, розроблені Державною службою інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/recomnet.html>
4. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09/conv
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56869
6. Рішення Господарського суду м. Києва від 10.03.2016 у справі № 910/20983/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56451629>
7. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>